

Морозович Т. І.
магістрантка групи мСАГ-11
факультет педагогіки і психології
ТНПУ імені В. Гнатюка
Науковий керівник:
Поліщук В. А., д. п. н., професор

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Актуальність теми дослідження. Соціальна робота з людьми похилого віку належить до найбільш пріоритетних у системі соціального захисту населення в Україні та в багатьох країнах світу. За даними Державної служби статистики України, кожен 5-й мешканець – це особа похилого віку, шоста їх частина – самотні люди. Україна входить до 30 найстаріших країн світу. Згідно з національним демографічним прогнозом, до 2025 року частка осіб віком понад 60 років становитиме 25% загальної кількості населення, віком 65 років і старше – 18,4%, у 2030 році – понад 26% і понад 20% відповідно [3].

Демографічна ситуація, що склалася, ставить перед світовою спільнотою завдання переглянути своє ставлення до старіння і старості, що змушує на національному рівні активізувати зусилля в пошуку адекватних заходів підтримки та реабілітації людей похилого віку. Зміна соціального статусу людини похилого віку, що пов'язано, перш за все, з припиненням або обмеженням трудової діяльності, з трансформацією життєвих ціннісних орієнтирів, способу життя і спілкування, а також з виникненням різних бар'єрів як у соціально-побутовій, так і в психологічній адаптації до нових умов, вимагає вироблення і реалізації у практичній діяльності специфічних підходів, форм і методів соціальної роботи з людьми похилого віку [2, с. 31].

У зв'язку з цим зростає актуальність теоретичних і методологічних проблем соціальної роботи з людьми похилого віку. Саме тому соціальна робота з людьми похилого віку посідає значне місце в системі соціального обслуговування населення України.

Метою статті є розкриття змісту соціальної роботи з людьми

похилого віку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Припинення активної трудової професійної діяльності, звуження кола спілкування, фізична слабкість викликають незворотний комплекс психологічних, ціннісних, мотиваційних змін призводить до виникнення нового життєвого ритму людини похилого віку. Тому одне з головних завдань, що постають перед соціальними працівниками – допомогти літнім людям подолати труднощі адаптації до нового періоду життя [1, с. 13-14].

Основними напрямками соціальної адаптації та соціального захисту людей похилого віку повинні стати пенсійне, побутове, житлове, медичне та психологічне забезпечення. Основними завданнями соціальної роботи з людьми похилого віку є: організація довготривалого догляду для тих, хто його потребує; надання можливостей людям похилого віку реалізовувати свої здібності, брати участь у громадській діяльності; сприяння адаптації особистості до нових умов, відшуковуючи не задіяні на попередніх етапах життєвого шляху ресурси [5, с. 173].

Соціальна робота з людьми похилого віку здійснюється у таких напрямках:

- соціальне забезпечення, соціальна допомога, створення необхідних матеріальних і фінансових умов для підтримання нормальної життєдіяльності;

- догляд і соціальна допомога у стаціонарних установах Міністерства праці і соціальної політики;

- соціальна робота з людьми похилого віку в територіальних центрах і відділеннях денного перебування;

- догляд і соціальна підтримка вдома [1, с. 15].

Розробка програм соціальної допомоги, реабілітації або корекції, як правило, здійснюється в залежності від приналежності клієнта до тієї чи іншої категорії людей похилого віку. Цим пояснюється індивідуальний підхід і використання різних принципів, методів і прийомів роботи з кожним клієнтом.

Робота з людьми похилого віку здійснюється на двох рівнях:

1. Макрорівень (формування соціальної політики з урахуванням інтересів людей похилого віку, створення пенсійних та інших фондів підтримки, формування комплексної системи соціального страхування, медичного, психологічного та

консультаційного обслуговування).

2. Мікрорівень (вивчення умов життя людей похилого віку, рівня та якості надання їм соціальної допомоги) [10, с. 209].

Сьогодні послуги людям похилого віку в Україні надають такі заклади:

1. Територіальні центри з обслуговування одиноких непрацездатних громадян похилого віку та інвалідів (спеціальна державна установа, що надає за місцем проживання біля 40 видів послуг пенсіонерам, інвалідам, одиноким непрацездатним громадянам та іншим соціально незахищеним особам вдома, в умовах стаціонарного, тимчасового та денного перебування, які спрямовані на підтримання їхньої життєдіяльності і соціальної активності);

2. Будинки-інтернати загального профілю для громадян похилого віку та інвалідів (стаціонарна соціально-медична установа загального типу для постійного проживання громадян похилого віку, ветеранів війни та праці, інвалідів, які потребують стороннього догляду, побутового і медичного обслуговування).

3. Спеціальні будинки-інтернати для громадян похилого віку та інвалідів (стаціонарна соціально-медична установа, призначена для постійного проживання осіб похилого віку, переважно з числа особливо небезпечних рецидивістів та інших осіб, за якими відповідно до чинного законодавства встановлено адміністративний нагляд, інвалідів та громадян похилого віку, з числа колишніх засуджених, які потребують не тільки побутового та медичного обслуговування, а й цілеспрямованого виховного впливу, а також для громадян, які за рішенням місцевих органів виконавчої влади переводять з інших інтернатних установ загального типу за систематичне порушення громадського порядку, вживання алкоголю та інших токсичних апаратів, бійки тощо).

4. Геріатричні пансіонати (стаціонарна медико-соціальна установа для проживання осіб з вираженими віковими порушеннями психіки, підтвердженими висновком лікувально-консультаційної комісії органів охорони здоров'я).

5. Пансіонати для ветеранів війни та праці (установи інтернатного типу підвищеної комфортності) [4, с. 260].

Соціальна робота з людьми похилого віку – багатопланова і

ТНПУ
MAGISTERIUM

багатоаспектна. Вона торкається таких сфер життєдіяльності, як здоров'я, фінанси, організація дозвілля, подолання криз, формування «Я-концепції», і тут вирішального значення для соціальних працівників набувають знання про психологічні особливості людей даного віку, їхні потреби та можливості [9, с.179].

У сучасних умовах процес надання допомоги людям похилого віку повинен носити інноваційний і творчий характер, оскільки він пов'язаний з постійним пошуком більш ефективних і економічних способів використання ресурсів літньої людини, її фізичного і інтелектуального потенціалу. Спеціаліст соціальної роботи, обслуговуючий людей похилого віку, повинен володіти і теоретичними знаннями, і технологічною підготовкою, що виражається в наявності навичок в області соціально-психологічного, проблемного і ситуаційного аналізу, соціально-організаційної діагностики умов життєдіяльності, адекватного вибору засобів і методів вирішення специфічних проблем людей похилого віку [8, с. 115].

Можна виділити проблеми у сфері надання соціальних послуг такі як:

– недосконалість законодавчої бази, якою регламентується низка питань галузі;

– якість та ефективність послуг, соціальна несправедливість, низький рівень адресності послуг, високі адміністративні витрати, недостатня прозорість, практична відсутність системи стандартів, невідповідність мережі бюджетних установ у сфері надання соціальних послуг її повноваженням, багаторівнева ієрархія мережі бюджетних установ;

– недофінансування установ у сфері надання соціальних послуг, низька ефективність механізму кошторисного фінансування, не пов'язаного з результатами діяльності бюджетних установ у сфері надання соціальних послуг, відсутність правової регламентації діяльності адміністрації бюджетної установи щодо розпорядження доходами від підприємницької діяльності, що призводить до неефективного використання цих коштів [7, с. 70].

Важливим є етичні принципи спілкування соціального працівника з даною категорією людей. Для того, щоб осмислити

процес спілкування, важливо визначити його спрямованість, цінності, відповідно до якого воно повинно будуватися. Цінності соціальної роботи формуються відповідно до гуманістичної етики спілкування, а її вищою цінністю є людина. Етика міжособистісної взаємодії винятково складна. В основі неї головні принципи довіри і доброзичливості, поваги до іншої людини. Одним із головних принципів є терпимість, що свідчить про культуру спілкування, про моральне кредо соціального працівника.

Необхідно пам'ятати, що люди похилого віку – це найбільш соціально вразлива частина населення. Їхній дохід звичайно значно нижче середнього, а потреби, особливо в медичному обслуговуванні, дієтичному харчуванні, значно вище. Дуже часто люди похилого віку живуть окремо від родин, і тому їм буває не під силу справитися зі своїми нездужаннями і самотністю [6, с. 163].

Висновок. Зростання чисельності людей похилого віку пояснює основні тенденції в зміні форм соціальної роботи і характер технологічного процесу вдосконалення допомоги людям похилого віку. При роботі з людьми похилого віку існують основні принципи, які повинні бути засновані на повазі та інтересі соціального працівника до особистості його клієнта. Увагу слід акцентувати на потрібності і корисності накопичених досвіду і знань літнього клієнта для оточуючих, для суспільства в цілому.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці шляхів забезпечення доступу людей літнього віку до усього спектру соціальних послуг, а також створенні, апробації, експериментальній перевірці ефективності технології соціальної роботи з людьми похилого віку.

Список використаних джерел:

1. Балдинюк О. Особливості соціальної роботи з людьми похилого віку. *Теорія і методика соціальної роботи*. 2018. №1. С. 12-17. DOI: <https://doi.org/10.31499/2618-0715.1.2018.154338>.
2. Вікторова Л. В., Роганов М. М. Використання соціально-комунікаційних технологій у роботі з людьми похилого віку. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. № 5. С. 30-40. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2019-92-5-30->

3. Демографічні тенденції в Україні потребують комплексного підходу на державному рівні. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/14711.html> (дата звернення: 25.11.2020).
4. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота (теорія і практика): підручник. Київ : Каравела, 2011. 368 с.
5. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посіб. Київ : ІПК ДСЗУ, 2007. 341 с.
6. Моргай Л. Особливості роботи соціального працівника з людьми похилого віку. *Збірник наукових праць уманського державного педагогічного університету*. 2018. Вип. 2. С. 157-165. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2018.149234>.
7. Моргай Л. Система соціального обслуговування людей похилого віку в Україні. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2019. №3. С. 63-71. DOI: <https://doi.org/10.31499/.3.2019.190398>.
8. Приходько М. И., Киселёва И. Н. Инновационные формы в социальной работе с пожилыми людьми. *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*. 2018. № 2. С. 114-116.
9. Раєвська Я. М., Мишевська Н. Л. Соціальна допомога людям похилого віку. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2018. Вип. 30. С. 175-185.
10. Якубова Л. А., Труш Н. П. Порівняльний аналіз особливостей організації соціальної роботи з людьми похилого віку в Україні та за кордоном. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2016. Вип. 36. С.209-211.